

Megjelenik a lap **Temesvá-**
rött minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben,
akár postai szétküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap ház-
hozfordásáért rendelést tehetnek
a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros,
bécsi utca 68. szám, első emelet.

DELEJTŐ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizethetn helyben a szer-
kesztőségénél, vagy a helybeli könyv-
kereskedéseknél; vidéken min-
den cs. kir. postahivatalnál a szer-
kesztőséghez utasítandó bérmentes
levelekben.

Hirdetések minden közhasználat-
ban lévő nyelven fölvételnek. A
beigatásért minden három hasábos
egyes sorért 4 p. vagy 7 uj kraj-
cárnyi díj számítatik.

Kiadó hivatal: belváros, bé-
csi utca Uhrmann Márton
műkereskedésében.

Kedd, augustus 30. 1859.

35. szám.

Második évi folyam.

Mit értsek az alatt : az ember okos állat?

Az ember jobban ismeri az egyéb teremtett dol-
gokat, mint önmagát. Az aranyat és ezüstöt, a növé-
nyeket és állatokat tudja megkülönböztetni: de azonnal
fenakad, ha a különbséget kellene elősorolnia, miként
olválnak egymástól az okosság, ész, értelem és érzület.
A szellemi dolgokkal többnyire csak amugy vagyunk,
mint a nyelvész a hasonértelmű szókkal, vagyis az
ugynevezett synonymumokkal, melyek tulajdonképen
nincsenek; a gyógyszerész a külsőleg azonszinű, mint
p. o. cukor, méz, só, arsenik, de belsőleg majd öl-
döklő, majd ápoló eszközökkel. — Arról nem kétel-
kedik senki sem, hogy vannak különböző dolgok;
valamint mindenki helyben hagyja azt is, hogy a kü-
lönbségek különböző okokat, vagyis erőket föltéte-
leznek. A különböző tulajdonságokról szemlátomást tu-
dósít az öt érző eszköz. Mert más a világosság, mely
a szemre; más a hang, mely a fülre; a szag, mely
az orra; az izlet, mely a nyelvre; és az érzület, mely
a test egész felületére tartozik. És ime! mind ezen
különböző tulajdonságok még is megegyezők abban,
hogy lételt föltételeznek. — Az ember ezen külön-
böző és a lételben megegyező tulajdonságokról, ha
csak ép és egészséges érző eszközökkel bír, tökélyesen
mog van győződve. Emberi tulajdonság tehát, hogy a
láthatókat, hangzókat, szagosokat, izlelőket, érezhetőket
valóban különbözteti. És ha a különböző tulajdonság
különböző okot vagyis erőt föltételez: akkor kell bir-
nia az embernek a különbségeket és a lételt
felfogó erőkkal. S valóban úgy is van. Az ember lát,
hall, szaglál, izlel, érez; de mind ezen különböző mű-
ködések egyest az én-ben: mert én vagyok az, a
ki látok, hallok sat. Bir tehát az ember a dolgok kü-
lönbségét és egységét felfogó erővel: amazok-
nak nevük a lát-, hall-, íz-, szag-, érz-erő: ennek
pedig az én-erő vagyis az én-ség a neve. Még ezek-
ből sem látjuk az okosságot; sőt úgy látszik, hogy az
oktalan állat éppen nem különbözik az okos lénytől az
embertől. Mert a lételt öt különböző tulajdonsága, az öt
érző eszköz által, mely az oktalan állatnak és az em-
bernek közös, úgy érezteti magát az oktalan állattal,
mint az emberrel. Ugy is látszik, hogy a legtöbb ember
e tekintetben alig több a baromnál. Az ember még is va-
lami más is az oktalan állatnál. Már előbb mondtuk,

hogy az ember jobban ismeri a többi teremtést, mint
önmagát. Az ember csak később, csak a már meg-
haladt korban szokott ön belsőmagára jobban felügyelni.
És csak akkor veszi észre s győződik meg, hogy ő
más valami is, mint az oktalan állat. Hatol az oktalan
állatra is a világ az öt érző eszköz által: a barom is
lát, hall sat. Nem ismerjük ugyan az állati lélek belső
működését a világi hatások felfogásában: látjuk mind-
azonáltal azon működés okozatát, s abból követke-
tetünk az okra. És ezen okozat azt tanúsítja, hogy a
viszony, mely van a világi hatások és a lélek között,
az oktalan állatban ösztöni vagyis közvetlen, az
emberben ellenben szabad. Az ökor meglátja az uj
kaput, megijed és elszalad: az ember észre veszi a
rémitőt is, megáll, neki fordul követve amazt: si fra-
ctus illabatur orbis! A fecske érezi a közeledő hide-
get, s melegebb tartományokat keres: az ember meg-
állja a sors hidegségét s marad a gáton. A méh nem
szükségeli az oskolába járást, hogy alkossa sejteit ugy
most, mint a teremtés kezdetén: az emberi lélek a
bölc könyvek közepett is magától nem okul: a tuda-
mány nem elegyül közvetlenül a lélekkel mint a vilá-
gosság a szemmel, vagy a hang a füllel. A tudomány
az eltökélés és saját munkásság eredménye. A baromi
lélek a világgali viszonya tehát ösztöni, vagyis az
anyagi erők uralkodnak rajta; ellenben az emberi
lélek tudja, hogy szabad viszonyban is van a te-
remtett dolgokkal. Amde ezen meggyőződést csak hosz-
szabb ideig ön belsőmagára s belső működéseire komo-
nyan ügyelő szerezheti meg magának. És csak az olyat
szólithatjuk fel, számolna az okossági tehetségéről.
Akkor általán feleletül kapjuk, hogy az okossági mű-
ködés eredménye az emberben a van szó s annak
tartalma. Az okos lélek tudniillik az ő álmából fel-
ocsódik a külső világ ráhatása által, s akkor mintegy
felkiált: van. Ezen okossági nyilatkozatban több rej-
lik: kísértük meg annak a magunkkali tudatását.

A lélek mint tuderő. A mit a világhatás az
érzőeszközök által a lelkemben keltet, az tudatnak
neveztetik. A tudatban elegyül valami a lélekkel: ugy
azonban, hogy a tudó lélek megkülönbözteti magát a
tudattól. A lélek mint az aluvó lény: felocsódik a
világi ráhatások által. A lélek mint a gyertya, mely
meggyulad a tüznél. A lélek mint a ~~delejtő~~, mely föl-
éled a vas közeledésére. A tudatlan lélek mint a vak,

a tudatos, mint a látó szem. — A lélek mint léterő. A lelkitudat legelső s legáltalános tartalma a létel. A meghatott lélek első nyilatkozása azon szóban történik, hogy van, vagyis létezik valami. És a lételről tudat oly általános, hogy minden egyéb tudatok mintegy alapja. Valamint az épület szükségkép az alapon, úgy a mindennemű tudat a lételen fekszik. A lélek tehát mindenek előtte a léterő. S minthogy a minő az ok, olyan okozata is: azért a léterő csak lételt keres és találja. A léterő mint a pecsétnyomó. Valamint a pecsétnyomó a cimert, mely be van vésve, mindenre rányom: úgy a léterő mindent léteztet. Azért a léterő irt nem ismer, hanem neki mind létel. — Az okosság mint eredtető erő. A baromi lélektől is nincs okunk eltagadni a tudés léterőt. Az hihető abból, hogy p. o. a kutya tudja a neki adott nevét, s megneveztetvén figyel; ismeri az urát és az idegent; másként viseli magát az urához, s másként az idegenhez: a mi azt tanusítja, hogy másként az ura, s másként az idegen létezik irányában. Hanem az okossági tudatot és lételt, úgy látszik, merőben tagadhatni el az oktalan állattól. Az ok értelme az eredtetés, és az okosság eredtető tehetség, mely szerint nem elegendő pusztán csak tudni, hogy van vagyis létezik valami: az ok fogalmánál fogva még további kérdés: miért? miként? van és létezik valami? Az okosság mellett tehát a dolog eredetéről van szó. Az ok, vagyis okilag felfogott dolog, soha se egyedüli, hanem mindenkor tesz fel más dolgot is. S oly eredtető okossági tehetség tehát valóban az ember jelleme. Nemde már a kisedben nyilatkozik az eredtetési vágy? Nemde minden előkerülő új tárgyra kérdi: mi ez? miért ez? miként ez? annyira, hogy csaknem belefárad az ember az eredet titkainak a neki kedvérti fejlesztésében. S éppen az okossági tehetségnél fogva az ember nem elégszik meg az első előkészülő okkal; hanem az okot is addig okozatnak látja, míg rá nem talált a kielégítő okra vagyis létre. S vajjon miért nem elégszik meg az okosság akár minő előkerülő okkal? Azért, mert mint eredtető tehetség látja, hogy nem minden ok valódi ok, vagyis létel, mert a lételnek maradónak s változhatlannak kell lennie: az előkerülő okok pedig nem maradók, hanem változók. Az okosság tehát a valódi eredetet, tehát a végső, a maradó okot és lételt keresi, és csak abban nyugszik meg. S itt már megszakad a baromi lélek tud- és léterője. A majom melengetik, p. o. az előtalált tüznél, de a tüzeredtetési vagyis az okossági tehetséggel nem bír: mert a tüzet táplálni nem tudja. Bölcsen, mert különben pajkossága kellemtlen tűzjátékkal is lephetne meg. De bár képes is lenne a baromlelki tud- és léterő creditni a teremtetett dolgokat: még is a barom- és az okos lélek között akkor is a különbség az lenne, hogy az okos léterő az isteni lételt is eredteteti a tudatban. Már pedig világos, hogy az istenről tudatra más földi lény az emberen kívül nem képes. Azért bár ismerik a társaságokat, a rendet, sőt a királyi vezényletet is, mint

p. o. a méhek, az oktalan állatok is; bár birhatnának a Verböczi Tripartitumával, a törvényhozási palotákkal és birói eljárásokkal is: az egyházzól még is, a kátéről, a templomokról és az isteni tiszteletről nem tudnak semmit sem. — Az okosság mint különbözőleg egyesítő erő. Az okoslelki tudat nem mindenkor ugyan az. Mely nagy különbség a közönséges ember azon felkiáltása: van valami, és a Pythagorás híres *εὑρηκα*-ja között! A közönsége s emberi tudat nem egyarányos az ő részeiben, azért sok részben homályos: a látás tárgyára p. o. ügyel, de elhanyagolja a látás módját. Pythagorás tárgyat és módot ugyan azon lelki éberséggel tudatilag tartott egyben. Komolyabb figyelés tudniillik az okosság működésére kétségkívül veszi észre az okosság sajátos működését s ezen működés módját. Ez okból különböznek a nyelvek is okosság elnevezésében, majd csak az okossági működéssel, majd csak az okossági működés módjával jellemezvén az okosságot. A latin ratio, és a magyar okosság az eredtetésben összpontosítja az okosság jellemét: mert mind a ratio, mind az ok követeli a miért-kérdés további megfejtését. A német Urtheil, és a szláv rozum az okossági működés módjára figyelmeztet leginkább. A német szerint tudniillik áll az okossági működés módja az eredeti különbözőtésben vagyis részelésben urtheilen. Ámde a hol a részek vannak, ott kell az egésznek is lenni. Mert a rész fogalmánál fogva, a hol rész van, ott kell más és több résznek s egyetemben az egésznek is lenni. A hol tag van, ott kell más és több tagnak s egyetemben a létező testnek is lenni. Ezeknél fogvást áll tehát az okossági működés módja valaminek megkülönböztetésében, de egyszersmind egyeztetésében; vagyis az okosság több egyes erő. A szláv rozum nem csak az osztást (roz-), hanem az osztás tudatát (um) is szemmel tartja. S hogy az okossági működés módja valóban a különbözőtető egyesítés arról győződhetik meg mindenki, a ki ön belsőmagára ügyel. Minthogy pedig oknak kell lenni, miért különböznek valaminek részei: azért kiderült, hogy a dolog észrevett különbségnek csak az ok kiegészítő részei, melyek ismét egymás mellett (synecdochiai), és egymásutáni (metonymiai) ut szerint különböztethetők meg. Mert az okosság mint eredtető tehetség, minden okossági felfogásban szükségkép megkülönbözteti a kiegészítő részokokat, még pedig egymás mellett az alányt, tárgyat és eszközt, s egymásután az okot és okozatot. Így p. o. az előfárlói fogalom egység ugyan mint fogalom: de lehetetlen benne nem különböztetni, még pedig egymás mellettileg a létezőt benne vagyis az erőt (alany); az erőnek nyilatkozatát, a gyökért, törzsököt és ágokat (tárgy); és a nyilatkozás módját a létezőben (cszköz); egymásutánilag pedig mint előbbit és utóbbit, mint okot és okozatot, mint csirát és a csirából kifejtett növényt. Véghetetlen fontosságu ezen okossági egyes többség, mert véghetetlen fejlethőknek tanusítja a ter-

mészeti dolgokat. Bár mely csekély magában legyen a tárgy, az még is a buvárnak mintegy mag, melyet az alanyi, tárgyi és eszközi elemzéssel, meg ok és okozati vizsgálással, terebélyes fának fejleszthet meg.

Az okosság mint szabad erő. Midőn az okosságon kívüli dolgokra nézve az okossági működés módja a különböztető egyesítés: akkor belsőleg önmagára ügyelve minden működésekben az okosság szabadnak tudja magát. Szabad az, a ki semmi másához kötve nincsen, a ki minden egyébtől ment és tiszta. Az okosság annyira ment és tiszta minden egyébtől, hogy sem jóakarólag rajta nem segíthetnek mások, sem ellenségeskedve nem árthatnak neki. Az ember oly szabad cselekvés tekintetében magát én-nek nevezi: éppen azért az okossági szabadság és az énség egyértelműek. Az okos szabadsági módot az egyestöbbségi móddal hasonlítva össze, a különbség abból áll: alanyilag a szabadság minden más alanytól tiszta, csak nem önnönmagától; tárgyilag a szabadságilag kieszközlött vagy kieszközlendő tárgyat nem másutt, hanem önnöntudatban kereshetni: a mit tudok, magamnak tudom, sem magamért más valakiki, sem én másért se nem tanulhatok, se nem tudhatok; a módra nézve a szabadság önhatározhatóság. Csudálatos erő ezen okossági szabadság. Majd nem erőnek látszik: mert az erő fogalma hogy folytonosan nyilatkozik: ellenben a szabadság önhatározatilag szüntetheti meg nyilatkozását. Majd ismét önhatározatilag neki indul a hatásnak, kettőztetheti az erőfeszítését s mintegy tul tesz magán. Itt rejlenek a hajmeresztő merények és tettek csirái. Mucius Scaevola a zsarnok fenyegetésekre a jobb kezének az izzó parázsoni sütközésével felel. Sócrates a lélek halhatatlanságáról bölcselkedve kiüríti a méreggel telt poharat. Utikai Cátó a legszebb szabadság élvezetében neki rohan a halálhozó kardnak.

Az okos lélek valóban mint a több lencsével ellátott látcső. Fejtsd le a többit, s maradj csak a tudás és létlencsénél: akkor birtok tudattal a dolog létéről: de ebben nem különböztöl az oktalán állatoktól. Vedd hozzá az ok- vagyis az eredtető lencsét: már az előbbi tudattal és létellel elégedve nem vagy; kétkezel, sejtess más lételt is: s azt találd is, ha a különböztetőleg egyesítő lencsét segítségül hívod: mert akkor a végső vagyis az isteni létről is győződöl meg. Elvégre a szabadsági lencsét is felhasználván, magadat felistennek tudhatod. Est deus in nobis!

Óshegyi.

Dobrai népszokások.

Ránosztai Rezsőtől.

(Vége.)

XII. Nászéj.

Estelkezés után újra beáll a jó kedv, a dinomdánom s tovább mulatnak egész éjfélig... Éjféltájban a nyoszolyóasszony s a két nyoszolyólányok a násznagy ismert jeladására eltávoznak s valami félreeső szobában

vagy ha alkalmasabb hely nincs, a padláson — hászia — elkészítik a menyasszonyi ágyat. Készen lévén az ágy — mit az egyik nyoszolyóleány visszatértéről tudni meg — a násznagy egy rostát tesz az asztalra, reá egy kendőt terítvén, abba néhány garast dob s hármat táncol a menyasszonnyal; azután azt kiáltja szabad a tánc... Szabad a tánc, ez annyit tesz, hogy a ki akar mind táncolhat a menyasszonnyal, de előbb két—négy garast tartozik a rostába dobni. Násznagy uram után legelőbb a vőlegény táncoltatja meg menyasszonyát, ugyanis bedobja a rostába a dijt s azután hármat fordul vele... akkor átadja más vendégnek, az ismét másnak, s így tovább, míg nem minden férfiak kezén, kik a kendőbe pénzt tettek sorban át nem ment a menyasszony. E tánc neveztetik menyasszonytáncnak. A menyasszonyi táncból begyűlt pénz az ara illetéke, mely mintegy a házas életbeni első keresményeül tekintetik; s azt neki azonnal át is adják; behunyt vagy bekötött szemmel kellvén átvennie s a ládafiába bezárni...

Ennek végeztével egy szomorut huznak a cigányok s a menyasszony időt nyer a pihenésre — mi ugyan csak jól is eshetik szegénynek... innen azután a szójárás is „hegedű mellett pihen mint a menyasszony lakodalmas éjszakáján.“ Miután mintegy óráig — a fiatalabb férfiak meg nem szünő enyelgései s tréfálódzásai, — a folyton szóló zenéhez alkalmazott dalok vagy a már említettük társasjátékok közben — magát eléggé kipihente az ara; násznagy uram — kezében egy felcifrázott égő gyertyát tartva — a szoba közepére áll s érzékeny beszéddel bucsuztatja őt leánytársaitól. Kívánva minden leánynak szép és jó szeretőt, hogy válhassék belőlök minél előbb férj és feleség... intve őket, hogy legyenek jók és dolgozók; szüntelen szem előtt tartva a tisztán őrzött becsületességet sat., mely a leánynak legnagyobb kincse. Azután elmondja miként ha egyszer rossz hirbe hozza magát a leány oda van, el van temetve örökre, ha pedig szép életű s jó hir szól róla, kap szeretőt és férjet akár minden ujjára kettőt. Végre alássan engedelmet kér a vendégektől, hogy becses körükből a menyasszonyt elvezethesse, mondókájában szép hosszasan magyarázgatja a házasság boldogságát, s hosszabbnál hosszabb kerülgetés után rátér a lakodalmas estére, a két ifjú házasok egymás iránti vonzódására, elmondja, hogy milyen lángoló a szerelem tüze mely égeti őket, így végezve hosszú, hosszú beszédét....

Nem beszélek soká, röviden elmondom,
Hogyan segíthetünk legjobban a dolgon
Eresszük szépen a menyasszonyt ágyába,
Hová hogy vágyódik — szent igaz, hiába
Ki ne vágyódnék a menyasszonyi ágyba?
Ha szívének mása ott epedve várja.

Ezzel elfuja a gyertyákat s azt kiáltja szabad a menyasszony: azaz mehet; de már erre nincs is szükség, mert ekkora a násznagy uram háta mögött álló vőfel régen kiszöktette a kézen tartott menyasszonyt ha azt akarta, hogy egynehány kendő legyintéstől — mit a távozását észrevevő fiatal férfaktól

szokott menés közben kapni — megmentse; s mikorra násznagy uram a mondókát bevégezve a gyertyákat elfuja, már ők rendesen a nászágy körül járnak, hol a vőlegény s nyoszolyók várakoznak reájuk. A vőfél a mint megérkeztek az ajtót bereteszteli, hogy netán bejöni akaró kíváncsiak ellen biztosítsa a helyet, azután leveszi a menyasszony koszorút a leány fejéről s a vőlegénynek adja által, ki azt földre szokta dobni; honnan a menyasszony felemeli gyöngéd csókok között s legkedvesebb nyoszolyó leányának ajándékozza. A nyoszolyó leány és nyoszolyó asszony az arát levetkeztetik s ágyba menetelekor megcsókolják, a vőfél meg a vőlegényt szabadítja ki szoros nászdommányából, a ruhákat az ágy mellett álló székre letéve

A vőfél és nyoszolyók visszatértekor nagy zajt üt a vendégsereg azután ismét foly a multság világos virradtig, mit sem törődve azzal, hogy sem vőlegény sem az ara nincs jelen.

* * *

Reggel a nyoszolyók felkontyolják az új asszonyt: fejébe fekete felszalagozott fejkötőfélet tesznek — mit ők „lityak“-nak hívnak; nyakába pedig elkerülhetlenül csipkeshövedű fehér fodros kendőt kell kötni — mely különös ismertető jele az „alig asszonyoknak“ Miután ekként feldiszipítették — szavaik szerint — asszonnyá öltöztették vőlegényével nyoszolyói kíséretében lejön, hol a már akkorra ismét összegyűlt, vagy még tegnaptól óta folytonos multságban ott reggeledett vendégek által sok szerencse kívánatok közt fogadtatván; azoknak papramorgót, kalácsot, vagy ha még van — sültet is ad fel, s akkor azután reggeliznek, vagy : fölöstökömlenek. Ennek végeztével násznagy uram az eddig leginkább szem előtt diszelgő nászkalács felaprózásához fog, annyi szeletre vágván azt, hogy mindenkinek a ki csak a lakadalomban részt vett jusson belőle. A jelen nem levőknek — kivált ha tisztessé ember — elszokták küldeni.

A nászkalács szeldelés egyike a legvártabb perceknek; de egyszersmind egyike a legutolsóknak is.

Következő nap az új házások meglátogatják a szentegyházat, azután elmennek az asszony szüleihez és a többi rokonokhoz — honnan jó tanácsokkal s ajándékkal ellátva térnek vissza saját házukba : hogy ott a mindennapi élet szükségével való foglalkozás közben, kitanulván mindinkább és inkább eddig észre nem vett hibáit egymásnak, vagy elhidegüljenek — vagy a kölcsönös becsülésen alapult szerelem által felfedezett újabb és újabb jó tulajdonságok következtében — a már különben is rokon lelkek egészen egygyé olvadjanak . . .

* * *

Az évszaki munkát — milyenek kolompér, tengeri, szőlőkapálás — aratás — kukorica törés — szüretelés — mind együtt szokta a nő végezni férjével. Ezen munkák mind megannyian bizonyos mulatsággal vannak egybekötve. Különösen kiemelendő ezen

uunkálatok közül az : aratás, kukoricatörés-hántás — melyek különösen a nőknek multság ideji szoktak lenni; azután a szüret mikor a férfiak csapnak egy-egy kis dálidót — habár a dobrai — kivált idősebb menyecskék maguk is megizlelik : „hogy esik szüretkor az ó bor?“ s éppen nem szokatlan, hogy mikor kiforrott a lőre, a menyecskék eljárogassanak a pincegátorba

* * *

Ezen nép magyar jellemének egyik legszebb vonása — a tiszta magyar barátság, s őszinte szives vendégszeretet; másik mi oly kedvessé teszi azok előtt kik őt ismerik : a kölcsönös összetartás, egyetértés melyben élnek. E nép egymást szükségeiben segíti, úgy él mint testvérek, mint egy anyának gyermekei, kiknek forrón szeretett anyjuk — az általuk bensőséggel szeretett szent hon — édes Magyarország. Nincs előttük szentebb mint a becsület, azért ha valaki igen nagyot akar mondani nem átkozódik esküdözik, hanem csak annyit mond : magyar becsületem szentségére mondom . . . s azt hiszi örege apraja . . . ha pedig egyszer azt mondja : a magyar hazáért sem teszem : többé ugyan nincs erőszak, melyért megtenné.

Halálzásoknál a legnagyobb kegyelettel viseltetnek halottaik iránt. Ha valaki közülük meghal, az nem csak családjának, hanem az egész falunak halottja . . . s azért mindenik igyekszik telhetőleg részt venni a végtisztesség megadásában . . . egyik koporsónak való deszkát ad, mások összecsinálják — mások ismét sirt ásnak . . . temetésre pedig mindannyian összegyűlnek, s egy-egy göröngyöt dobva legalább a sirba, ha kapa nem jut, hogy azzal hányják a földet — őszintén megsiratják a halottat, s szomorkodó arccal könyes szemmel körülállják míg felette megdomborul a sirhalom, azután elmondják egész áhitattal : adjon isten neki örök nyugalmat s leszurják a fejét a halomhoz, a fejére ez van írva A b l g f t d r a : a boldog feltámadásra . . .

Levelezések.

Pesten aug. 28-án 1859.

Lélekemelő ünnepélynek volt tanuja a testvér főváros, mely élénken emlékezteti a magyart a régi dicsőségre, az elmúlt nagyságra! Gyönyörű nap volt, mintha az idő is kedveskedni akart volna e jóra termett nemzetnek, hogy buját, bánatját legalább egy napra elfeledje, s ábrándozzék el a szent hajdan bűvös nagyszerűségein, képzelje magát oda abba a szép menyországba, hol annyi dicsőnek vannak följegyezve nagy tettei!.. A magyar nemzet legnagyobb Jóltevőjének ültük országos ünnepét, ki a keresztséggel az isteni fölvilágosítás napját ragyogtatta föl nemzeti létünk egén

Lehetetlen, hogy elismerésünket megtagadjuk, mert valóban jól esett látnunk azon roppant népsokadalmat, mely Budán a körmenetben részt vett. Van tehát még buzgóság, van áhitat : nem halt ki Szent István szelleme . . .

E nap nagyságát, szentségét emelte az, hogy e napon tétetett nyilvánossá azon legmagasabb cs. leirat, melynek fogva azon rendelet, hogy a gymnasiumokban német nyelven adassanak elő a tantárgyak : megsemmisítettett.

Gyermekeinknek visszaadott azon édes nyelv, melyre a természet adott jogot, és melyen ész és jellemet, a hazának és trónnak tiszta lelki honpolgárokat lehet képezni és nevelni. Ezen örvendetes valóság általánosan nagy örömmel fogadtatott.

Pár héttel ezelőtt a pesti kereskedelmi academia is azon határozatot hozta, hogy ezentul a történelem magyar nyelven ott előadassék. Bizton hisszük, hogy az intézet ezen irányban még bátrabban fog előhaladni.

A tanintézetekben eddigelé több gond fordított az idegen nyelvekre, de reméljük ezentul az másképp leend. Mindennapi kenyerünket megadta az ég; nincs, nem lehet messze az idő, midőn salonainkban általános társalgási nyelvvé fog emeltetni a „bűvös bájós“ magyar nyelv... Jöjjen el a te országod!....

Az elmúlt héten Adelsburg híres zeneszerző volt körünkben, kinek tiszteletére több zeneműértő nagyszerű concertet rendezett, hol csupán a hivatalosak jelenhettek meg; maga a vendégművész elővette hangszerét és eljátszotta — legjelesb zeneszerzeményeit...

Vajha saját zeneszerzőink iránt is ily előzékenyek volnánk, de hiszen Liszt Ferenc (!) szerint nincs is a magyar-

nak saját zenéje (?!) még utoljára szívünket is eltagadják tőlünk elkülföldiesedett kitünő (!) hazánkfiak: mert hiszen zenénknek éppen az az érdeme, hogy szívünkben van irva, azért szól oly nagyon szívünkhöz. Méltán és korszorúleg figyelmezteti a „Pesti Napló“ a nagy közönséget Nyizsnyai Gyusztáv barátunk fölszólalására az „Aradi Hiradóban,“ mert azokat a miket elmond — fájdalom — valóknak tapasztaltunk!

Az irodalmi mozgalmakat illetőleg, közelebb megjelent Rákossy László „Alföldi Pacsirtá“-jának második kötete. Az ifju szerző sok haladást tanusít e kötetben: tavaszi éneklése (az első kötet) csak gyöngye árnyéka ennek, az őszi lombok dúsabbak mint a kikelet virágai. Hiszük, hogy ezentul folytonos haladást fogunk tapasztalni muzsája részéről:

Egészen ellenkezőt vagyunk kénytelenek állítani a sajtó alatt levő „Zalai csalóány“ című versfüzerről. A mutatványok, melyek itt-ott a lapokban közelebb megjelentek: a kezdeményezés legprimitívbb lépcsőin állanak, s hivatást éppen nem árulnak el, féltő, hogy a Hölgyfutár igazat mond és a csalóány békahangokat fog adni.

T Á R C A.

Utazás két világban.

Irta Maros László.

Lejárt a nyár, de nem a kutyanapok.

Ahoz nem kell sem pápaszem, sem kalendárium, hogy valaki kisüthesse, mikor vették ezek kezdetüket, és meddig tartanak.

És ha az ember minduntalan a kutyanapokra emlékeztetik nem is csoda, miután minden nap annyit látni, kik kutya nélkül még az utcára ki sem mehetnek, miszerint az embernek akaratlanul az a közmondás (engedelemmel legyen mondva) jut eszébe: eb ő kigyelme kutya nélkül.

Pedig minek tartják és hizlalják ezen apró állatokat nem is értem, mert kutyából ugy sem lesz szalona.

Aztán a mai világban nem is adja elő magát alkalom, hogy eben gubát lehetne cserélni.

És vásárra sem lehet őket hajtani, mert csak egyszer volt Budán kutyavásár.

Ily világban meg sem lep ha hallom, hogy valakit kitusítottak ebrudon.

Valamint az sem hoz zavarba, ha valaki elkialtja magát: kutya van a kertben.

Hogy benne van jól tudom, csak az a baj, hogy ki nem lehet ugrasztani belőle.

Hogy a nyár elmúlt, bizonyítja azon tény is, hogy a tavasszal bevándorolt fecskék mind elszálltak már, egy két fecske, mely itt ott szállong még nem csinál nyarat.

Kivándoroltak azonban nem csak fecskék, hanem szalonkák, gólyák és daruk is, de még maradtak ezen bevándorlottakból elegen, és nem is valószerű, hogy ezek a többiek után egyhamar kivándorolni fognak.

Egykor sokat jöveddöltek a madarak röpdüléséből, ez nálunk feleslegessé vált, mi ösmerjük a madarakat tollaikról, és addig mig ezek itt repdesnek, ösmerjük az időt is, melyben élünk.

Mi a jöveddölést pedig illeti, az nem gyengénk, mert tudjuk, hogy: Nemo profeta in patria.

Aztán a jövőt kitalálni nem is bízták reánk, ez mások kezében van.

Azonkívül pedig mi azon szerencsétlen igék közé tartozunk, melyeknek nincs futurumok, csak plus quam perfectumok, és melyeket rendszeren csak passive hajtogatni szokás.

Nálunk a madarak bizonyos nemét nem annyira a jöveddölésre, mint arra használják, hogy idővel kitömjék.

Van e környéken is szép madár elég, lehetne egy szép gyűjteményt összeállítani, ha csak ki lehetne őket tömni.

De az a baj, hogy ezeket egész életükben tömni kell, és ha egyszer kidültek, még kitömni sem lehet.

Mert ha az ember tollaikat jól megnézi, azonnal észreveszi, hogy ezek idegen tollak, melyekkel mint a szajkó páva tollaival felpiperézték magukat.

Azért nem is lehet megütközni azon, ha sok embernek begyibe van az, kit egész éltében hiába tömni kell.

Sok van, kibe ugy megy az étel, mint bőgőbe a huszas, és még is csak akkor lehet tőle valamit hallani, mikor bőg, vagy mikor esőt érez. —

Nem ártana, ha a gyűjteményekben a verebek is kiraknának, mind a mellett, hogy ezek mindennapi állatok, tán meg nem felejtkeznének többen oly hamar arról: hogy jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok.

Mi is inkább beérhetjük volna a verébbel, mely már megvolt, mint a tuzokkal, melyet előbb leejteni kellett.

De ha mind a mellett valakit nagyon megszáll az appetitus a tuzokból peccenyézni, gondolja meg, hogy bizony a sült galamb nem száll az ember szájába, hogy azt nem lehet mint a legyet egy csapással leütni.

És ha a galamb sütésére fát akar szerezni, vigyázzon ne vágja maga alá a fát, avagy rossz fát ne tegyen a tűzre. —

Azok kik annyira szeretik a nyarat, ne busuljanak, hogy ez elmúlt, hátra van még a vén asszonyok nyára.

Ez csak szép lesz, mert ha valaki, akkor ezek megérdemlenek egy kis jó meleg időt, ösmeretes dolog lévén az, hogy oda, hová az ördög nem mehet, a vén asszonyt küldi.

Noha a vén asszonyok nyarának sokan fognak örülni, miután nagyon is megszaporodott a vén asszony = anyám féle emberek serege.

En a nyárnak ezen új kiadását bé nem várhatván föl tettem magamban, hogy mivel oly szép az ősz, és a várban az ember idő előtt lesz ősz, hogy kimegyek e falak közül világot látni.

De nem Vingára mentem, hová az egykori apa gyermekét küldte világot látni, utam más másfelé vezetett.

Noha nem azon hiedelemben indultam el, hogy e falakon kívül más világot találok, mert a tapasztalás szól, hogy kuruc világ van most mindenütt.

Intra muros peccatur et extra.

Tudom, hogy

Nem úgy van már mint volt régen

Nem azon nap süt az égen.

Minden megváltozott, még ezen közmondásnak sincs meg régi értelme: per pedes apostolorum utazni, mert ha valaki, bizonyosan a papok nem járnak gyalog.

Utazásom közben igen kellemetesen meglepett, midőn az utak mellett mindenütt utmutatókat láttam, ezek nagyon is szükségessé váltak, mert a mai világban úgy is bajosan tud az ember eligazodni, vagy mást utba igazítani.

Ha csak az utmutatásokkal majd úgy nem járnak, mint az egyszeri utas, ki hogy az utat el ne téveztesse, az utmutatót kocsijába rakta, vagy hogy úgy ne járjon mint a to-gatus, ki a választó ut miatt karácsony böjtjén Harsányba jött Harkány helyett.

Ambár annak nem szükséges ezt tenni, kit egyszer már kiigazitottak és kinek egyszermind az utat is megmutatták.

Noha az olyanok, ki ezen utakon majd minden nap megfordul, olykor pedig fel is fordul utmutatóul szolgálni akarni csak annyi, mint a farkasnak az erdőt mutatni.

Nézzük csak a kereskedők mily bukfeneket vetnek.

Megváltozott, mint utazásom alatt láttam, sok község alakja, mint a régi ismerősé, kit több év után ezen szavakkal szólítunk meg: be megváltozott maga, ha nevét nem mondja meg, rá sem ismertem volna soha.

Ha az ember utazik, több táblát lát most, mint egykor táblabíró.

Csak a terített tábla kevés, hivatlan vendég volna elég.

A koldulást tiltó táblák minden helység szélén bizony-ságot tesznek arról, hogy sok ember van ki koldusbotra került.

Pedig legnehezebb bot a koldusbot.

Minden botból előbb lesz beretva, mint a koldusbotból.

Sőt sokan csak akkor kerültek koldusbotra, miután többször becsületesen megberetváltattak.

Azt pedig ki koldusbotra került, megverte az isten bot nélkül, hanem mind a két kezével.

Sajnos, hogy csak a szegénységnek nem hisz senki.

Mi történik, ha az, ki koldulásból kénytelen fenntartani éhező gyermekeit, nyomorék anyját, vak apját és a tilalmat olvasni nem tudja?

Vagy annyira éhes, hogy az éhségtől még olvasni sem lát?

Aztán nincs is könnyebb dolog annál, mint teli gyomorral oda irni: tilos a koldulás.

Az ily gondolatok bussá teszik még a legnagyobb sze-leburdit is, és szánakozásra indítják az embert, kinek szava a mai világban elhangzik mint a pusztában kiáltozó hangja, vagy ha hallják is azt gondolják reá: eb ugatás nem hallat-szik az égbe.

Azért okosabb hallgatni: hallgass nyelvem, nem fáj fejem, a török is azt mondja: szóllani ezüst, hallgatni arany.

Ily körülmények között tehát minnek is busulni, — busuljon a ló elég nagy a feje.

A mérföld mutatók is nagyon célszerűek, mert a mai világban oly csigamódra haladunk, hogy ezen mutatókról, ha nem látnánk, azt hinnénk, hogy tán visszafelé megyünk.

Azonban a visszalépés csak látszólagos, — bizonyosabb, hogy célunk felé haladunk.

Majd oly közel járunk hozzá, mint Donati üstökös csil-laga a földhöz.

Ezen üstökös csillag minden hatalmas copfja mellett sem volt képes gerjeszteni nagy bámulatot.

Annyi itt a földön is a copf, hogy az embernek eláll szeme szája felette, mit gondoljunk mi még az égiekkel is.

És valamint menyben úgy itt a földön is, mentül na-gyobb a sötétség, annál hosszabb, vastagabb és szembetűnőbb a copf is.

Hasonló meditatio de profundis között lassan haladva el-értem azon vidékre, hol legtöbb a tőke.

Itt láttam sok oly gazdát, kik több tőkékről rendel-kezhetnek, mint sok bécsi bankár.

De nem pénz tőkékről, hanem — szőlő tőkékről.

Ambár mondhatom, hogy a tömérdek sok tőkék dacára, az egész hegyalján nem legbővebb lesz a szüret.

Szőlő nagyon kevés termett az idén, csak a tők volt nagyon szapora mindenütt, lesz tőkfilkó megint elég.

Ezek éppen feleslegesek, beérjük mi azon sok fajankó-val is, kik szemlátomást úgy szaporodnak, mint eső után a gombák.

Azokban oly gazdagok vagyunk, mint a mező mákos-virágokban.

A hajdunak, ha nem is ért a harangöntéshez, több hasz-nát lehet venni, mint sok fajankónak.

Tavaly a szüret igen csendesen és igen kedvtelenül folyt le mindenütt, elmúltak az idők, mikor hegyen völgyön volt lakodalom. Hát ez idén?

A szőlőhegyen lehet még látni Karokat és Rendeket. (karókat és rendeket.)

Az előbbieknél sem hire sem hamva.

Több napi időzés után bucsut vettem a tájéktól, mely ha nem is ménes, de Ménes; hogy merre viend innen a for-gószél nem tudom még. —

Isten önnel.

Irodalom és művészet.

— Erdély történelme I. kötet. Irta Kövály László.

A történelmi irodalom nálunk azon szakma, mely az újabb időben nálunk a legszorgalmasb munkásokat, a legtöbb gyü-mölcüket termette. Ezt el kell ismernünk, midőn legkevésbé sem akarjuk félre ismerni azon roppant érdemet, melyet nyelvészeink a tudományos és általában irodalmi nyelv körül szereztek maguknak. Az elsőre nézve tanúságot tesznek az erdélyi történeti adatok, (eddig 3 kötet,) a Szalai László által kiadott történelmi emlékek, ugyan annak magyarországi története; Teleki Hunyadiak kora, a magyar történelmi tár (eddig 6 kötet) Hatvani rajzai a magyar előidőből; a magyar academia által kiadatott „magyar történelmi emlékek“ (írók és okmánytárak) nagy részben a Budapesti Szemle érteke-zései, Nagy Iván és Kerékgyártó Árpád történeti névtárjai, és az utóbbinak mivelődési története sat. melyek mind rövid idő alatt kiadattak. Ezen szorgalom gyarapításában Kövály László is vett részt, kinek „Erdély ritkaságai,“ „Erdély ré-giségei,“ „Erdély nevezetesebb családjai“ az olvasó közönség érdekét fölbresztették. Kövályban nagyjant meg van azon tchetség, hogy irodalmi tárgyát úgy tudja mindig kezelni, miszerint akkor is lekötöi figyelmünket, ha néhány a szerzőtől tán azt kívántuk volna, hogy a történetet folyamát mélyebben fűrkészze. Tudva lévő dolog, hogy gróf Kemény József azt állította, miszerint jelenleg Erdély történelmét megírni még nem lehet, tapasztalván, hogy sokkal több homály vagy el-

lenmondás még létezik az egyes korszakokra vagy jelenségekre nézve, és hogy még sokkal kevésbé vannak meghányva Erdély gazdag levéltárai, mintsem az eddig napvilágra hozott anyagból ezen kitünő nevezetességű fejedelemség történetét fel lehetne építeni. Ha Kőváry még is hozzá fogott Erdély történelmének megírásához, azt korán sem azért tette, mintha szerénytelenül gróf Kemény állítását meg akarná cáfolni, hanem tette azt azért, mert meg vala győződve, miszerint még sok a munka, és ha kirekesztőleg csak a remek munka — milyent gr. Kemény érthetett — megjelenését várnók, és ha senki sem határozza el magát az uttörő keserű pohár kiürítésére, akkor a sisyphusi munkát százan meg százan fogják elől kezdeni, s Erdélynek még soká nem lenne történelme. Bizonyosan érezte Kőváry is, hogy gr. Keménynek igaza van, legalább azt árulja el azon aphoristicus modor, mely előadását jellemzi. Ezért nem is lep meg az, hogy Erdély külöszakadásának kezdetét és okait nem eléggé világosan értjük meg e könyvből; hogy a lovagrendek megfészkélése, a nemzetségek elszaporodása sat. hézagosan érintetik. Ugy látszik nekünk, hogy e művével a tisztelt szerző nem annyira ismeretlen történeti igazságokat akart napvilágra hozni, mintsem a meglevő adatokat egy érdekes egészzé kikerekíteni. Kőváry, mint a jegyzetekből látjuk, gazdag tárházat használt fel, és az eléggé védi őt azon vád ellen, mintha csak kényelmes munkát akart volna végezni. Munkáját mindig elismeréssel fogjuk emlegetni, ha a későbbi kor szorgalma ismereteinket sokkal bővitené is. Eddig csak a tudós előtt nem vala titok, mily változékony sorson ment keresztül Erdély, mily tarka közéletet élt, miként nyögött majd a török kényúr lábánál, majd megint vivott a protestantismus, a szabadsági eszmék előharcosaként az európai hatalmak élén. A magyarok e testvérhazájában a vallások, népségek, alkotmányszerkezetek, birtoklási viszonyok oly vegyülete volt, hogy abból a legérdekesebb történet kifejlődött, melyhez foghatót kevés ország mutathat fel. Ha azonban a tudósok osztályához nem tartozó egyén tőlünk utmutatást kért, hol ismerkedhetne meg a szép Erdély drámadus multjával, öt száz meg száz régi kronikásokra, poros oklevelekre feledésbe ment folyóiratokra, értekezésekre sat. kellett utalnunk, melyek latin, német, francia sat. nyelven voltak írva, szóval mindent lehetett találni, csak magyarul írt történelmet nem. Kőváry ezen szükségéről gondoskodott, és oly munkát indított meg, mely illő, hogy minden történetbarát könyvgyűjteményében meglegyen. Hogy a tisztelt szerző annak folytatásában mindinkább meg fog felelni a közönség várakozásának, arról reményljük annak idején meg fogunk győződni.

Heti szemle.

— A körnek négyszegűségét ismét (quosque?) feltalálták. Mint legujabb feltalálónak megnevezi magát Nimbsgern Kristóf Pankotán.

— Az Olaszországból hazatért francia hadseregnek bevonulása alkalmával Párisba, a zuavok dobosnagyja (tambourmajor) sajtószereleg kitüntette magát. Ugyanis a nézők nagy lelkesedésére az ő botját három meternyi magasságra hajigálta föl, és nyugalommal ismét megfogta. Halottunk egy magyar ezred fődobosáról, hogy midőn az ezred élén valami várba bevonult, botját szintén magasra hajigálta föl, és azt, míg ő a várkapu tulsó részén kiérend, ismét elfogni akará. De a dolog nem sikerült, és a fődobos ezért becsületét annyira elhomályosítottnak tartá, hogy föbe lövé magát.

— Hir szerint Bulyovszkyné asszony a koburgi udvari színpadra szerződött. Szeretnők tudni, hogy mennyiben nagyobb dicsőség az, azon udvari, mint a mi nemzeti színházunknak tagja lenni!

— Uj világosság. A londoni parlamentház előtt néhány éjjel gázlámpák helyett egyetlen ugynevezett mész-

fény ég; más szavakkal, azon ismert készüllet, mely által különböző edénytartókból a gyulólég és élény mint durranó légszesz egy közös csőben egy forgó mészhengerre vezetetik és ezt izzóvá teszi, újra ismét világítószereül használtatik. Ez egyelőre csak próba. Világa valóban meglóplóleg fényes; az egész tért és az azt körülvevő épületeket megvilágítja a háztetődig, sőt a magas torony orálapjáig is fölhat, egy alatta alkalmazott homoru tükrör segítségével. A tiszta gyulólégeny helyett rendszeren égő légszesz használtatik, az élényenyl hasonló mennyiségben vegyítettén. A mész márványnyá változik át. Rosz kigőzölgeéseket nem okoz.

— Ismét egy gyógyítója a veszettségnek. Szatmárról írják: Csenger mezővárosában lakik egy földmívelő, neve Apjok László, ez számtalanokat, kiken kitört a betegség veszett kutya marása folytán, meggyógyított, egynek már a nyelve alatt rut hólyagokat vagdalt le, egy pedig a falat harapta kinjában. Adnak neki erről itt a vidéken sokan bizonyítványokat.

— A nyelvészetnek és nyelvészkedőknek jó hirt mondunk, jelentve, hogy Fábrián István „Finn nyelvtan“ a magyar akademia által kiadva, megjelent; 292 lapra terjed nagy nyolcadrébten.

— Biztos kutfőből értesülünk, hogy az első magyar általános biztosító társaság üzletének életbiztosítási ágát tárgyazó munkálat fölött tartott tanácskozások a magas kormánynál e napokban befejeztettek, minek folytán a megerősítés legfőlebb két hét alatt bekövetkezendik.

— Gyarmatosítás. A Bánságba mult hó 30-kán 200 cseh munkás érkezett, feleségeik és gyermekeikkel együtt összesen 480 lélek, a kik az ottani köszénbányáknál fognak alkalmaztatni. Az állami vaspálya-társulat csinos gyarmatházakat építettett számukra, s még 450 lelket várnak Csehországból. No lám, pedig éppen most olvasók a „Wanderer“-ben, hogy a csehek ezután nem Magyarországra, hanem Éjszakamerikába fognak kivándorolni, a mire azon körülmény is mutat, hogy Dr. M. H. ur Prágában mult összehasonlító észleleteket tenni a csehországi és éjszakamerikai égalyi viszonyok közt. (Kol. Köz.)

— Sajátságos végrendeleti kívánság. Tydesleyben közelebb egy Hallivell Richard nevű fogorvos halt meg, ki végrendeletében meghagyta, hogy mindazon fogak, melyeket ötven év alatt kihuzott, vele együtt eltemettessenek. Ennek folytán 30 ezer fog (34 font nehézségű) tétetett a koporsóba. Ha századok mulva föllelik csontjait, jegyzi meg a „Hölgyfutár“ londoni levelezője, hány természetbuvár fogja esztét vesztetni azon találgatásokban, hogy miféle szörny lehetett az, melynek 30 ezer foga volt.

— A bánsági rónaságokban, hol az utak készítése a terméskő hiánya miatt annyi bajba kerül, nem sokára a klinkerutak fognak meghonosittatni. Már is különböző vállalkozónál 3¼ millio klinker van megrendelve, melyekből is legelőbb az Uj-Becse — Nagy-Kikinda közti ut fog kirakattatni. A klinkerek Bezdán mellett tapasztalt minden kételyen felletti célszerűségénél fogva, ohajtjuk, hogy használtatásuk mind inkább terjedjen.

— Tavaly hirdottuk már, hogy a Bega part töltései nagyobbszerű kiigazítás alá vétettek, azonban a kedvezőtlen időjárás miatt a munka be nem fejeztethetett. Ez idén alkalmasint mindkét parton Szentgyörgytől Utvinig elkészülendnek a töltések, minthogy a kormány ujlólag a célra 10000 forintot utalványozott. Reményljük, hogy az Utvin és Temesvár közti part hossza sem kerülendi ki az illetők figyelmét, és így, ha ismét oly nagyszűk árvíz fenyegetne mint az idén, kevésbé nyugtalanítsunk, meg földjeink is a pusztítás ellen biztosítottabbak legyenek.

— Az utazó, ki Lugosról a facseti utnak tartott, Lugosból kiérvén oly meredek helyet volt kénytelen megmászni, hogy bizonyosan megemlegette. Esztendőnkint történtek itt kocsifordulások és csonttörések; vagy legalább a kalmá-

rok áruai összetördeltek és megrongáltattak. E bajon most többszörös felszólalás következtében segítve van, az ut most csekély lejtélyvel a hegy körül vezetettvén.

— A Kiszető és Klek melletti hidak, melyek járhatása már veszélylyel járt, valamint az Ó-Telek melletti, mely a forradalom alatt felgyujtatott, — miért is azóta a közlekedés a Béga két partja közt csak komp segítségével történt, — e napokban ismét helyreállítottak.

— Az üdvözült Batthyány Lajos gróf, és neje Zichy Antonia grófnő elsőszülött leánya Emma, f. é. szeptember 4. Batthyány László gróf, Géza nevű fiával Szöllösön összekél.

— Fényes Elek ur „Magyarország 1859-ben statistikai, birtokviszonyi és topographiai szempontból“ cím alatt egy füzetes vállalatot indított meg, melyben részletes és kimerítő leírása ígértetik az egyes vármegyéknek s azokban a 100 holdnál többet bíró birtokosok és földjeik mennyiségének a szolgabírói járások szerint az egyes városoknak, mezővárosoknak faluk és pusztáknak, az utolsó posta följegyzésével. Az éppen most megjelent első füzet Trencsinvármegyét tárgyalja. Ára 60 ujkr. Kapható Ráth Mórnál Pesten. Az egész munka 6 kötetből álland. Egy kötet aláírási ára 4, s az egész munkáé 20 fr. a. é.

— Az idén Franciaországban a dinnyeszüret feltünőleg gazdag, milyent eddig képzelhetni sem lehetett. Cavaillon városka, Vaucluse megyében ezen idényben 5¹/₂ millio dinnyét adott el, mi ha darabját 2 frank 50 C.-be számítjuk (igen ám, de nálunk nem lehet annyiba számítani!) kereszamban 12,000000 frankot tesz. Egyes kertészek ezen gyümölcsessel tiszta 25000 frankot nyertek.

— Havi színigazgató operatársulata Brassóban f. hó 23-án lépett fel először. A nálunk is kedves emlékbent tartott Friedrichné mint Lucia bájolta el a közönséget, azon kifejezések szerint itélve, melyekkel a Kron. Ztg. szini referense él, a ki ugyan csak szórja az „elragadó ének,“ „pompás hangok,“ „remek előadás,“ „felséges alak,“ „felvillanyozó hatás,“ „isteni mezzopran“ és hasonló ismertetések. A közönség viharozó tapsokkal és „Eljen“-ekkel jutalmazá a szereplőket. A színbíró csak Hollósy Corneliát állítja egy rangba Friedrichnéval, kiről azonban midőn méltánylólag kiemelné, mennyire jól ejti ki a magyar nyelvet, hibásan állítja, hogy lengyel. Friedrichnének anyanyelve nem volt ugyan a magyar, de születésére nézve ő pécsi leány.

— Lapunk bezárta előtt vettük Galgóczy Károly előfizetési felhívását egy october elsejével megindítandó „Iparosok lapjára.“ Mig e dicséretes vállalatról bővebben szólhatnánk, egyelőre csak annyit közlünk, hogy a lap minden

szerdán fog megjelenni, előfizetési ára pedig évnegyedre 1 fr. egész évre 4 frt.

Temesvári ujdonságok.

* Egy papirgyár felállítása, melyben Diamant Móric találmánya szerint kukorica levelekből papir fog készítettetni, határozatba ment. A kormány Oláh-Szent-Mihályon rendelte a gyár felállítását, és e célra ez évre 10000 forintot utalványozott. Oláh-Sz.-Mihály 2 órányira fekszik Temesvárhoz és a kir. kincstár birtoka, melynek itt egy négy emeletes magtára is van. A kincstári épületek közül valamelyik a gyár céljára fog alkalmaztatni; de a gyárban egyelőre nem kész papir fog készítettetni, hanem csak félszer (Halbzeug) minthogy arra is Schlögelmühhől annyi a megrendelés, hogy a kezdő intézet alig tudand megfelelni.

* Pályaudvarunkban a vasutársaság főmühelye, a meléképületekkel együtt hihetőleg f. é. őszig elkészülend. A főmühely 800—1000 gépésznek és technikusnak szolgálnd munkával, mert ugyanitt mozdonyok és waggonok fognak készítettetni. A vasutársaság Marchegtől Báziasig mintegy 386 mozdonyal rendelkezik, még is gyakran, kivált katonaszállítások alkalmával mozdonyok szükében volt, úgy hogy az éjszakai pályától kellett kikölesönözni. Azért is a temesvári főmühely elkészülése nagy érdekeken van a társaságnak. A nagyszerű épület vállalkozója Reiber építész.

* Több izben már történtek figyelmeztetések, hogy az üvegpalackok és ivó poharak belső tisztítására használt ólom galacsok az egészségnak igen ártalmasak. Minap egy családban négy személy roszul lett és megbetegedett, mely egy ily módon tisztított üvegbent tartott paradicsomalma féle mártásból evett.

* A német szini előadások városi színházunkban september 15-én veendik kezdetjüket. Szabó József igazgató már hirdeté a bérletet.

Szerkesztői távirtda.

R. Gusztáv urnak Pesten. Vajjon mi most a második fél hátramarádásának oka?

B. J. urnak Vingán. Költeményeket, mint már többször kijelentök, nem közölhetünk.

L. Károly urnak Aradon. Harmadszor is kérjük a kézirat visszaküldését.

Sajtóhiba.

A Delejtű f. é. 31. száma 246. lap, második hasáb utolsó sorában szabadság helyett olvasandó : szabóság.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

35593

H i r d e t é s.

A cs. kir. szabadalmazott osztrák vasutársaságnak szerencséje van, a folyó évi május havában ²²⁸⁸³/₉₇₁₄ F. szám alatt közzé tett hirdetésrei utalás mellett köztudomásra adni, hogy a társaságnak közönséges árszabályaiban valamennyi vonalon az utazók és teherszállításra megállapított díjaknak történt, és f. é. június 15-én életbe léptetett árfelemelés 1859 szeptember 1-étől kezdve további rendelkezésig 15 percentre leszállítatik.

A fennidézett hirdetésben foglalt kivételek továbbra is meghagyatnak.

J e g y z e t.

A mutató táblák felragasztása, melyekből a különféle állomásokra szóló utijegyek ára kivethető, a pénztárak ablakain fog történni.

Bécs augusztus 13-án 1859.

(12. sz.) 2—3

A cs. kir. szabadalm. osztrák
állami vasutársaság főigazgatóságától.